

TIHOMIR ĐOKANOVIĆ

EKONOMSKO TAKMIČENJE IZMEĐU SAD I SSSR

Političke promene posle drugog svetskog rata

Kada je 1958. godine objavljeno da je Sovjetski savez postao druga industrijska velesila zauzevši drugo mesto u svetskoj industrijskoj proizvodnji i prvo u domenu Kosmičkih naučnih istraživanja i time ozbiljno ugrozio primat SAD, mnogi u to nisu poverovali. Oni bar koji su pratili privredni razvitak Sovjetskog saveza od oktobarske revolucije pa nadalje više su znali o problemima sa kojima se nosila politika privrednog razvitaka SSSR-a nego o njenim uspesima. Ovo tim pre što se znalo da je mlada Sovjetska republika startovala sa veoma skromnim učešćem u svetskoj industrijskoj proizvodnji od svega 3% dok u svetskoj trgovini nije predstavljala ni 1%.

Kada je međutim objavljeno da SSSR proizvodi jednu petinu od ukupne svetske industrijske proizvodnje i da u svetskoj trgovini učestvuje za 7% sumnja je ustupala mesto stvarnosti. Počelo se prihvatati saznanje da SAD nisu više jedina svetska supervelesila.

I ako još uvek zaostaje u proizvodnji pojedinih artikala po ukupnim rezultatima međutim SSSR je sada izbio u red visoko razvijenih industrijskih zemalja. Njegovu privredu karakteriše mreža razvijenih industrijskih grana od metalurgije do elektronike, od tekstilne industrije na bazi prirodnih vlakana, do razvijene tekstilne industrije na bazi prirodnih sirovina.

Pored rezultata u martijalnoj proizvodnji SSSR je postigao veoma zapažene rezultate u razvoju naučnih istraživanja i opšteg i stručnog obrazovanja svoga stanovništva. Jedna četvrtina od ukupnih svetskih istraživača zaposlena je u SSSR-u a po finansijskim ulaganjima u oblasti naučnih istraživanja SSSR dolazi na prvo mesto. Već 1960. godine SSSR je imao preko polovine stanovništva koje je u raznim školama steklo nivo srednjoškolskog obrazovanja.

Pored toga na SSSR otpada 16% od svih dnevnih listova koji izlaze u svetu, radio aparata, televizijskih prijemnika i bioskopa.

Nekada se ocena o efikasnosti i razvijenosti jedne privrede sudila kroz broj zaposlenih a kasnije kroz broj intaliranih konjskih snaga mehaničke energije.

Danas se međutim stepen razvijenosti jedne privrede ogleda u tome koliko je i u kom obimu ona automatizovana. Mnoge fabrike u SSSR-u se već potpuno automatizovane a proces automatizacije se uvodi i u druge oblasti privrednog i društvenog života (kao poljoprivredi, uslužnim delatnostima, administraciji itd.).

Ovako ostvareni krupni rezultati u privrednom razvitku ne samo da su skrenuli pažnju svetske javnosti nego su uticali na izmenu političkih odnosa u svetu, a posebno na promenu politike SAD prema SSSR-u.

Naime, pošto je već rivalitet i prestiž između ove dve svetske velesile bio praktično izjednačen na vojnom planu i jedna i druga zemlja su potražile novi teren za odmeravanje snaga i sticanje novih prednosti.

Naravno, da je svaka zemlja posebno iz svojih razloga prihvatila odmeravanje snaga kroz veću proizvodnju i miroljubivu izgradnju nacionalne ekonomike.

U uslovima apsolutne ravnoteže u domenu vojnih potencijala postalo je jasno da to može biti samo sticanje prestiža na planu ekonomskog razvitka, što inače pruža šire mogućnosti za izražavanje prednosti a i više odgovara novoj klimi u međunarodnim odnosima uopšte. U ovakvoj političkoj situaciji je u stvari i započelo ekonomsko takmičenje između SAD i SSSR-a.

I

Sad su prihvatile ekonomsko takmičenje prvo zbog toga što su smatrale da baš na ovom planu imaju apsolutne prednosti još u startu, pa su prema tome nedostižne što će im samo potvrditi pravo da i dalje, kao najjementniji predstavnik kapitalističkog ekonomskog sistema proizvodnje predvode kapitalističke zemlje u budućnost i da pridobiju za taj način proizvodnje i novooslobođene zemlje Azije, Afrike i Latinske Amerike.

SSSR pak, polazeći od Lenjinove postavke da će socijalizam prvenstveno pobediti kapitalizam kroz veću produktivnost rada i brži razvoj proizvodnih snaga uopšte, sa velikim poletom je prihvatio ovo takmičenje da i na praktičnom primeru pokaže prednosti socijalističkog sistema nad kapitalističkim. A baš u ovom trenutku, smatraju u Sovjetskom savezu, stvoreni su neophodni preduslovi za puno takmičenje u svim privrednim sektorima sa ekonomijom SAD.

Politički motiv za nagažovanje u mirnom ekonomskom takmičenju svaka strana je objasnila na svoj način. Predsednik Hruščov je tim povodom na XXI kongresu KPSS rekao:

»Danas se zadatak sastoji u tome da se u svetskoj proizvodnji postigne prevaga socijalističkog sistema nad kapitalističkim, da se prevaziđu najrazvijenije kapitalističke zemlje u pogledu produktivnosti društvenog rada, kako bi se obezbedio najviši standard u svetu... Nivo proizvodnje u SAD je onaj plafon do koga je mogla da se popne ekonomika kapitalizma.«

Predsednik Kenedi je povodom ekonomskog takmičenja izjavio: »... Mi možemo pokazati celom svetu da jedna slobodna privreda ne mora biti nestabilna, da sistem zasnovan na slobodi ne mora ostavljati ljude bez zaposlenja i da slobodno društvo nije samo najproduktivnije nego i najstabilnija forma organizacije koju su ljudi do sada stvorili.«

Neposredni cilj takmičenja prema Sovjetskom izazovu sastoji se u tome da se stvore uslovi za prelaz u komunizam do 1980. godine i raspodelu prema potrebama u Sovjetskom savezu a, SAD da postignu takav nivo proizvodnje koji bi im omogućio da ostvare devizu: dva pileta u loncu i dva automobila u graži«.

Pre nego što bi se prešlo na analizu dostignutog razvoja u pojedinim važnijim sektorima privrede interesantno je zapaziti da su SAD i Sovjetski savez, ne samo dve trenutno najveće svetske velesile nego pored razlika u političkim sistemima imaju niz preduslova za dalje uvećanje svojih bogatstava.

Naime i jedna i druga zemlja imaju relativno veliki broj stanovnika (1963. god. u milionima: SSSR: 224,8 a u SAD 189,3), veliku teritoriju (SSSR 22,4 miliona km², a SAD 9,3), veoma povoljan prirast stanovništva 1,6% godišnje i vrlo povoljnu gustinu naseljenosti.

Sve ove osobine su izvanredno važne za razvoj jedne privrede, jer se u savremenom ekonomskom razvoju smatra, na primer, da ako jedna zemlja ima veliki broj stanovnika ima mogućnosti i da uključi i veliki broj radne snage. Povoljan prirast stanovništva dozvoljava da se obnavlja aktivan deo stanovništva ali nije suviše veliki, da kroz potrošnju ugrozi fond za proširenu reprodukciju. Povoljna gustina naseljenosti dozvoljava racionalnu obradu zemlje i uvođenje mehanizacije u poljoprivredi.

S druge strane raspolažući sa velikom teritorijom i jedna i druga zemlja raspolažu sa relativno velikim potrošačkim tržištem. Pored toga, na teritoriji obeju zemalja skoncentrisano je ogromno privredno bogatstvo što ovim zemljama omogućava da organizuju najraznovrsniju proizvodnju, zbog čega u ostvarenju robne razmene na svetskom tržištu nisu u velikoj meri izloženi zavisnosti od konjunktura pojedinih proizvoda, kao što je slučaj sa mnogim zemljama čiji je izvoz skoncentrisan na samo nekoliko proizvoda.

I jedna i druga zemlja s druge strane imaju savremenu tehnologiju u proizvodnji kao i vrlo razvijenu mrežu školstva, od osnovnog do najvišeg što se veoma dobro odražava na razvitak privrede uopšte.

To bi ukratko bile osnovne odlike ove dve zemlje, ma da one do tog nivoa razvoja nisu došle, ni u istom vremenskom periodu niti istim metodom razvoja.

Da bi ustanovili odakle su takmičari krenuli kao ikojom brzinom se razvijala jedna i druga privreda, neophodno je ukazati na razlike koje su među njima postojale u prošlosti.

II

Treba međutim istaći da postojeće razlike u ekonomskoj snazi između SAD i SSSR, koje su postojale u prošlosti i koje svakako postoje još uvek, vode svoje poreklo iz činjenice što je SSSR otpočeo intenzivniji razvoj svoje privrede skoro za 50 godina kasnije od SAD.

S druge strane, i ako su i samo SAD nastale mnogo kasnije, u odnosu na nek edruga industrijski razvijene zemlje zapada, njihov ekonomski napredak je tekao izvanredno brzo. Pre tzv. rata za otepljenje SAD su praktično bile evropska kolonija a u industrijskoj proizvodnji zauzimale su jedva sedmo mesto.

Kao što je poznato još 1870. godine Engleska je zauzimala prvo mesto u industrijskoj proizvodnji a Amerika drugo. Kada su međutim, SAD 1913. godine izbile na prvo mesto i proizvodile isto toliko industrijskih proizvoda koliko zajedno Engleska, Nemačka i Francuska, praktično su to mesto zadržale sve do sada.

Već u 1937. godini industrijska proizvodnja SAD je iznosila skoro polovinu više nego što su ove tri (Engleska, Nemačka i Francuska) zajedno proizvodile. Posle drugog svetskog rata udeo SAD u ukupnoj svetskoj industrijskoj proizvodnji porastao je na 59,1, da bi 1958. ipak spao na 46,9 jer su u međuvremenu druge zemlje povećale svoju industrijsku proizvodnju.

Nasuprot SAD koje su zahvaljujući mnogobrojnim povoljnim faktorima veoma brzo napredovale ka prvom mestu u svetskoj industrijskoj proizvodnji uopšte, Carska Rusija je daleko sporije razvijala svoju nacionalnu ekonomiku, i u poređenju sa tadašnjim industrijski razvijenim zemljama, a naročito SAD znatno zaostala.

Tako na primer po ukupnom obimu industrijske proizvodnje carska Rusija je, u granicama imperije, zaostajala za SAD za 7,7 puta a u granicama posle oktobarske revolucije za 9,3 puta, ne dostižući više od 11% od američkog nivoa.

Po jedinici proizvodnje u važnijim industrijskim granama carska Rusija je zaostajala također za 10 i više puta. Proizvodnja uglja nije iznosila više od 6 odsto nivoa u SAD; elektroenergiji 8 odsto, cement 11 odsto, sirovog gvožđa 13 odsto, čelika 14 odsto, kožne obuće 23 odsto, nafte 30 odsto, dok je jedino u proizvodnji šećera carska Rusija prevazilazila SAD za celih 145 odsto.

Ne samo da je caristička Rusija jako zaostajala u industrijskoj proizvodnji iza tadašnjih glavnih industrijskih velesila već je i Sovjetski savez, nakon završene Oktobarske revolucije doživeo pad, kako u proizvodnji uopšte tako i posebno u industrijskoj. 1920. godine industrijska proizvodnja SSSR-a je pala na 80% u odnosu na 1913. godinu a 1928. godine je tek postignut nivo iz 1913. godine.

U toku prvog svetskog rata i po njegovom završetku američka industrija je radila punim kapacitetom i tada je SSSR po ukupnom obimu industrijske proizvodnje zaostajao iza SAD za

15. puta. Međutim, nakon izvršene revolucije i uvođenja socijalističkog, planskog sistema izgradnje privrede počeli su da se stvaraju povoljniji uslovi za industrijsku i poljoprivrednu proizvodnju u Sovjetskom savezu.

III

Posle sređivanja i konsolidacije privrede a naročito od donošenja Prvog petogodišnjeg plana 1928. godine izmenio se tempo porasta industrijske proizvodnje u ove dve zemlje. Ovo je period intenzivne industrijalizacije koji je doveo do smanjenja zaostajanja SSSR-a u odnosu na SAD od 93 odsto na 59 odsto u 1939. godini. Naime, u periodu od 1928. do 1937. godine stopa porasta industrijske proizvodnje je iznosila 10,9 u SSSR-u i samo 1,3 odsto u SAD. Ovo je period kad je SSSR učinio značajan korak u industrijskoj izgradnji svoje zemlje a istovremeno najslabiji rezultati koje ikada Amerika ostvarila, jer je tada njena privreda zapala u veliku ekonomsku krizu. Naprotiv u periodu od 1928. do 1937. bilo je godina kada je stopa industrijske proizvodnje SSSR-a dostizala i do 18% godišnje što je do tada bilo sasvim nepoznato u svetskoj privredi.

Mnogi teoretičari privrednog razvoja baš ovu fazu privrednog razvitka SSSR-a smatraju ključnom i odlučnom za preobražaj zemlje od poljoprivredne u industrijsku a rezultati postignuti u ovoj fazi su suštinski i smanjili zaostajanje SSSR u odnosu na dostignuti nivo SAD.

Koliko brzo je ostvarivano smanjenje razlike kod pojedinih proizvoda pokazuje sledeći pregled:

U elektroenergiji SSSR je

	1929.	1937.	1956.
zaostao iza SAD po glavi stanovnika	24 puta	5,2	4,2
Pamučne tkanine	4,0 "	3,9	2,7
Ugalj	18,2 "	4,8	1,5
Širovo gvožđe	13,6 "	3,3	2,3

Međutim, drugi svetski rat je ponovo doneo prednosti američkoj privredi, ali je privreda SSSR-a u periodu od 1950—1957. godine doživela pravu ekspanziju razvijajući se po godišnjoj stopi od 7,5%, što je dovelo do daljeg smanjenja zaostajanja u odnosu na američku privredu i to od 59% na 30% tako da je sada američka privreda proizvodila još samo jednu trećinu više od Sovjetske. 1957. godine sovjetska privreda je proizvodila već 72% od američke godišnje industrijske proizvodnje. U ovom istom periodu američka privreda je bila pogođena dvema recesijama (1954. i 1958. godine) kada je praktično njena proizvodnja stagnirala.

Uspešan razvitak sovjetske privrede u ovom periodu je i stvorio uslove za prihvatanje mirnog ekonomskog takmičenja između SSSR-a i SAD i optimistička izjava tadašnjeg sovjetskog premijera Hruščova. da će SSSR još do 1980. g. stići i preći SAD po

proizvodnji najvažnijih industrijskih i poljoprivrednih artikala dobila je garanciju u ostvarenim ekonomskim rezultatima sovjetske privrede u VII-oj deceniji ovoga veka. Sada je već bilo moguće procijeniti i vreme kada će sovjetska industrija dostići i preći SAD u proizvodnji najvažnijih artikala. Prema tome postavlja se pitanje koliko će godina, pri datom tempu porasta biti potrebno SSSR-u da bi dostigao a zatim prestigao SAD po opštem obimu industrijske proizvodnje?

Trenutne razlike kod pojedinih važnijih proizvoda još iznose:

	SSSR	SAD	SSSR će stići SAD 1972. količinom od
	1965. u mil. t.		
Celik	91	131	153
Kameni ugalj	578	478	—
Cement	72	62	—
Elektroenergija kW	507 mlrd.	1160	1976. 2,300

I ako još uvek u pogledu ukupne industrijske proizvodnje postoji znatna razlika u korist industrije SAD, SSSR ima ambicije i realne šanse da do 1980. godine prevaziđe SAD baš u domenu industrijske proizvodnje s obzirom da u toj oblasti dolazi najviše do izražaja dinamika razvoja sovjetske privrede.

To povrđuje dinamika industrijske proizvodnje između ove dve zemlje:

	1955.	1957.	1959.	1960.	Prosječni tempo
SSSR	100	122	149	164	10,4
SAD	100	104	109	112	2,3

Prema tome tempo porasta sovjetske industrijske proizvodnje veoma brzo smanjuje postojeće razlike i približava se američkom nivou.

Treba ipak konstatovati da i ako je SSSR već sustigao i do sada prevazišao SAD u proizvodnji uglja, cementa i veštačkog vlakna on još uvek ozbiljno zaostaje u proizvodnji elektroenergije (za polovinu od SAD), nafte (za jednu trećinu) a u proizvodnji automobila za 18 puta (SSSR 616.000 SAD preko 11.000.000).

Pored toga, SSSR ozbiljno zaostaje iza SAD u kvalitetu i gustini putne mreže kao i u stambenom fondu za koji američki izvori tvrde da je većim delom »nasleđen još od carističke Rusije«.

Brži tempo razvoja sovjetske industrije američki ekonomisti objašnjavaju činjenicom da je Sovjetski savez izvršio industrijalizaciju sa najmodernijom tehnologijom s jedne strane a s druge da još ima obilne izvore radne snage. Međutim, kada se promatra proizvodnja po jedinici radne snage, odnosno produktivnost rada rezultati su znatno drugačiji i idu u korist privrede SAD. Trenutni pokazatelji u merenju produktivnosti rada pokazuju da SSSR još uvek zaostaje iza SAD za 2—3 puta mada se razlike i

na ovom polju rapidno smanjuju, jer tempo produktivnosti rada raste brže u SSSR-u. Tako je npr. u periodu između 1933. i 1937. godine prosečan godišnji porast produktivnosti rada u industriji iznosio u SSSR 12,7% a u SAD samo 4,8%.

IV

Poljoprivredna proizvodnja

Pošto je brži razvoj industrijske proizvodnje nedvosmisleno pokazivao dinamični razvoj sovjetske privrede protivnici socijalističkog sistema su se žustro okomili baš na razvoj sovjetske poljoprivrede i kolhoznog sistema posebno, tvrdeći da socijalistički sistem, zasnovan na društvenoj svojini sredstava za proizvodnju, može uspešno da razvija samo industrijsku proizvodnju dok je u oblasti poljoprivredne proizvodnje doživeo potpuni krah. Najpotpuniji entuzijazam u ovoj tvrdnji došao je do izražaja 1962. i 1963. godine kada je SSSR podmornicama odvezio zlato u Englesku da bi mogao platiti kupovinu kanadskog žita. To je inače bila jedna od ozbiljnih suša usled koje su sve vrste žitarica podbacile u prinosima tako da je 1963. prinos u žitaricama bio za 25 miliona tona manji nego što je iznosio u prethodne dve godine.

Međutim, stoji istina da poljoprivredna proizvodnja u SSSR-u ozbiljno zaostaje za proizvodnjom u SAD, u celini uzevši za 20—25%. Ali, to nije isključivo usled toga, kako tvrde neki protivnici socijalističkog načina proizvodnje, što se poljoprivreda u ovoj zemlji razvija na osnovu dominantne uloge društvenog sektora već, više zbog toga što je poljoprivreda u SSSR-u dugo bila svesno zapostavljena, iz koje su izvlačena finansijska sredstva za finansiranje industrije, izdržavanje ogromnog neproizvodnog dela stanovništva itd., a u isto vreme nesrazmerno je manje ulagano za njen razvitak.

Upoređenja iz 1963. godine pokazuju sledeći odnos u proizvodnji pojedinih važnijih proizvoda:

	Žitarice: milion tona	
	SSSR	SAD
Pšenica	74,4	35,1
Ječam	28,5	8,8
Kukuruz	19,7	91,0
	STOKA milion glava	
	SSSR	SAD
goveda	86,9	103,7
ovaca	139,6	29,8
svinja	69,9	58,9
		000 t.
mesa	10.195	13.860
		mil. t.
kravljeg mleka	61,2	56,6

Treba svakako napomenuti da SSSR još uvek zaostaje iza SAD u proizvodnji kukuruza, sirovog pamuka, mesa, jaja, voća i povrća, dok je u proizvodnji pšenice, krompira, šećerne repe, mleka, masti i vune ispred SAD.

U 1960. godini proizvodnja pšenice po stanovniku iznosila je u SSSR-u 298 kg a u SAD 206 kg.

Ali, s druge strane u pogledu ostvarenih prinosa po ha obrađene površine prednosti su na strani SAD, koje su u ekonomskoj 1956/57. godini ostvarile po ha 20 centi žitarica a u Kolhozima SSSR samo 9,7.

Prema tome, može se reći da je ukupno veća proizvodnja žitarica u SSSR-u rezultat i većeg broja zaposlenih u poljoprivredi kao i većih obradivih površina na kojima se žitarice gaje.

Treba imati u vidu s druge strane, da je od 22. kongresa KPSS izmenjen ozbiljno kurs u razvitku poljoprivrede i da je ona snažno krenula napred. Ovamo treba dodati ozbiljne projekte koje SSSR izvodi za osvajanje novih setvenih površina u Sibiru.

V

Najveće priznanje i prestiž u svetu zadobio je SSSR svojimi uspesima na polju razvoja nauke i obrazovanja gde zauzima apsolutno prvo mesto.

Tako je još u 1954. godini već bilo objavljeno da SSSR dobija 286 inženjera na 1 milion stanovnika, SAD 136, Z. Nemačka 86, Francuska 70, V. Britanija 57 (godišnje sa univerziteta u SAD izlazi 30.000 inženjera a u SSSR-u 90.000).

Ovako dinamičan razvoj na planu stručnog i opšteg obrazovanja omogućen je većim investicijama koje SSSR odvaja radi finansiranja školstva. Na troškove stručnog i opšteg obrazovanja SSSR odvaja od nacionalnog dohotka 8,4%, a SAD 6,3%. Konačno je preovladalo shvatanje da je napor na proširenju obrazovanja, naročito na višim nivoima uslov bržeg unapređenja ekonomske razvijenosti svake zemlje, u sadašnjim uslovima složene tehnologije, i veoma indiferencirane proizvodnje. Zbog toga je obrazovanje u SSSR-u dobilo dvostruki prioritet: prvo, njegov cilj je humaniziranje socijalističke ličnosti, a zatim visoka specijalizacija socijalističkog proizvođača. Do 1970. godine prema usvojenim planovima 60% aktivnog stanovništva treba da dobije opšte i stručno obrazovanje na srednješkolskom nivou.

Stalni porast sovjetskog naučnog i tehničkog kadra objašnjava se stalnim porastom ulaganja u razvoj tih oblasti. Tako na primer 4 milijarde rublja će biti potrošeno ove godine samo za školovanje 700.000 obdarenih omladinaca. Veliki prioritet koji se daje školstvu, uzdizanju naučnih i tehničkih kadrova postao je opšte poznata činjenica.

Komparativan pregled razvoja angažovanih sredstava i broja naučnih istraživača u nekim zemljama 1963. godine.

	SSSR	SAD
Broj stanovnika u milionima	218	183
Broj naučnih istraživ.	400.000	387.000
Nacionalni dohodak u milijardama Fr. franaka	1.022	2.098
Iznos koji se odvaja za naučna istraživanja u milijardama Fr. franaka	38	76,8
Procenat od nacionalnog dohotka za naučna istraživanja	3,7	0,6
Rang zemlje u naučnim istraživanjima	1	2

Sovjetska nauka je po sredstvima koja ulaže i po svojim rezultatima zadobila veoma velika priznanja u svetu ne samo kod tzv. razvijenih industrijskih zemalja već i kod zemalja u razvoju koje tek sada postavljaju temelje razvoja naučnih istraživanja kod njih. U ovom trenutku u SSSR radi preko 400.000 naučnika u preko 2.750 naučnih instituta. Ovako ogromna ljudska i materijalna ljudska i materijalna baza angažovana na razrešavanju pojedinih naučnih problema i unapređenju proizvodnje daju sovjetskom društvu uopšte velike prednosti u unapređenju, ne samo boljih uslova života u samom SSSR-u već i velike izglede u brzom dostizanju materijalnog blagostanja i kod svih drugih naroda, jer je nauka danas u svojoj biti univerzalna, šireći svoja saznanja i praktične rezultate svuda.

Uočivši znatnu prednost koja je SSSR stekao u domenu razvoja nauke i obrazovanja jedan američki stručnjak zaključuje: »Naše zaista veliko takmičenje sa Sovjetskim savezom je u školstvu. Dok mi u SAD ne budemo u mogućnosti da rešimo problem školovanja imaćemo teškoća u rešavanju drugih problema«.

VI

Priznajući i uviđajući da se sovjetska privreda razvija bržim tempom i da se neprestano smanjuju razlike između američke i sovjetske privrede, jedan američki ekonomist to objašnjava rečima da: »Svaki sin u većini slučajeva dostiže visinu svoga oca i braća će biti sve više slični ukoliko budu više rasli«.

Do očekivanog prestiža sovjetske privrede treba da dovede ne samo prednost koja proističe iz karaktera društvenog uređenja nego i činjenica da je američka privreda već iscrpla dobar deo svojih proizvodnih resursa.

Američki ekonomista Švarc upoređuje svoju zemlju sa trkačem koji je izbio napred, ali je već iscrpio energiju. Čuveni komentator Volter Lipman naziva američku privredu »Sporom ekonomijom«.

Osvrćući se na opadanje porasta američke privrede predsjednik Džonson je video razlog u tzv. »pregrejanosti američke privrede«. Ali pošto je i dinamika sovjetske privrede bila u opadanju od 1960. pa nadalje, u odnosu na ranije periode to je dalo povoda američkim ekonomistima da tvrde kako i sovjetska privreda ulazi u fazu tzv. »zrelosti«, kada počinje neminovno opadanje rasta, i hod prema stagnaciji gde se već nalazi i američka privreda.

VII

Posmatrajući razvoj započetog takmičenja između jedne socijalističke i kapitalističke zemlje smatramo da ne bi u tome trebalo samo videti krajnji prestiž koji će iz toga proizaći u odnosu na različite sisteme proizvodnje, već šire od toga ovo takmičenje može biti snažan pokretač društveno-ekonomskog razvitka uopšte u svetu. Zapravo to nebi trebalo da bude samo onaj svetski front na kojem se u savremenoj epohi rešava ishod istorijske bitke između rada i kapitala. Pored toga u pitanju je podsticaj za još brži razvoj proizvodnih snaga, koje će sa svoje strane zahtevat usklađivanje sa postojećim društvenim odnosima u smislu sve većeg podružtvljavanja i odnosa proizvodnje i sredstava.

Treba u stvari imati u vidu da je razvoj proizvodnih snaga u svetu doveo do formiranja dva najvažnija centra tehničkog progressa. To su kao što je poznato SAD i SSSR, zemlje koje su u položaju da moraju snositi najveći teret toga razvoja, ali se najviše i koriste ostvarenim rezultatima. Ali, ako pođemo od opšte prihvaćene istine da je danas tehnički progres univerzalan, onda njegovi rezultati pripadaju veoma brzo i drugim zemljama. Prema tome progres bilo gde da se ostvari on pripada svima. S te strane i mirno takmičenje između ove dve zemlje dovodi do stalnog tehničkog progressa u svetu.

I, konančno u uslovima miroljubive aktivne koegzistencije između zemalja sa različiti mdruštvenim sistemom bilje je da se ove dve zemlje takmiče u većoj proizvodnji žita i automobila nego u proizvodnji dalekometnih projektila.